

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Mansurov Ulug'bek Umarovich</i> FARG'ONA VODIYSI SHAHARLARIDA TIBBIYOT TIZIMIDAGI O'ZGARISHLAR (1917-1990-YILLAR)	12-20
<i>Yuldashev Ulugbek Kadirjanovich</i> O'ZBEKISTONDA PROFESSIONAL TA'LIM BOSQICHIDA DUAL TA'LIM SHAKLINING JORIY QILINISHI TARIXI	21-27
<i>Bobobekova Nargiza Ismatullayeva</i> JIZZAX VILOYATI SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMI FAOLIYATI TARIXI (XIX ASR IKKINCHI YARMI - XX ASR BOSHLARI)	28-33
<i>Esanova Nilufar</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONNING YENGIL SANOAT SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR BILAN HAMKORLIGI	34-37
<i>Tursunov Bekzot Yandashevich</i> QO'QON XONLIGI QO'SHININING QUROL-ASLAHALARIGA OID	38-45
<i>Давлетмуратов Куралбай Хожамуратович</i> АНТИЧНЫЕ И СРЕДНЕВЕКОВЫЕ ЗООМОРФНЫЕ МЕТАЛЛИЧЕСКИЕ ИЗДЕЛИЯ ХОРЕЗМА	46-52
<i>Raximov Bektosh, Tashmuradov Umidbek</i> AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA TASHQI DIPLOMATIK ALOQALARNING DAVLAT SIYOSIY TARAQQIYOTIDAGI AHAMIYATI	53-57
<i>Otaxanov Alisher Mamadaliyevich</i> TEMURIY MALIKALARNING ILM-FAN VA IJTIMOIIY TARAQQIYOTGA QO'SHGAN HISSALAR	58-64
<i>Xakimov Ravshan Raimovich</i> MIRZACHO'LNING ETNOEKOLOGIK MUAMMOLARI	65-74
<i>Ergashev Jahongir Yunus o'g'li</i> TURK XOQONLIGINING BOSHQARUVIDA IMPERIYACHILIK XUSUSIYATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	75-82

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Gabriel Ayodeji Ogunmola</i> ЦИФРОВОЙ ДИВИДЕНД: ИЗУЧЕНИЕ ПОТЕНЦИАЛА ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	83-96
<i>Abdullayev Altinbek Yangibayevich</i> KORXONANING KOMPLEKS ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARI VA QO'SHIMCHA MAHSULOT ISHLAB CHIQUARISH HISOBINI YURITISHNING USLUBIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	97-113
<i>Komolov Odiljon Sayfidinovich</i> KREDIT TASHKILOTLARINI SOLIQQA TORTISH AMALIYOTINING TAHLILI	114-123

<i>Shaislamova Nargiza Kabilovna</i> MAMLUKAT IQTISODIYOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING ROLI	124-134
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Xoshimjanovich</i> KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING AYLANMA MABLAG'LARINI SHAKLLANTIRISH VA UNDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARI	135-147
<i>Abdimurodov Baxrom, Abdimurodov Bahodir</i> AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA XODIMLARGA HAQ TO'LANADIGAN HAR YILGI MEHNAT TA'TILINI RASMIYLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH	148-152
<i>Matkarimov Inomjon, Yuldashbayev Azizullo</i> BARQAROR RIVOJLANISH VA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH	153-158
<i>Исламтудинова Дина Файзрахмановна</i> ТРАНСФОРМАЦИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ КОНЕВОДСТВА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАНИ	159-166
<i>Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich</i> OVQATLANISH XIZMATLARI SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINI RIVOJLANTIRISH BORASIDA TAVSIYALAR	167-176
<i>Джуманиязов Уббинияз Исмайл улы</i> ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ КИТАЯ	177-183
<i>To'lov Ulu'bek Toshmamatovich</i> YERLARNI BAHOLASH VA SOLIQQA TORTISHNING METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	184-193
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich,</i> IJTIMOIY-KASBIY FAOLIYAT JARAYONIDA SUN'IY INTELLEKTNING INSON SALOHİYATIGA TA'SIRI	194-200
<i>Tashanov Abduxoliq</i> QADIMGI SHARQ MANBALARIDA INSON BUZG'UNCHILIGI HAQIDAGI QARASHLAR ...	201-206
<i>Muhamedov Asror Asadovich</i> UCHINCHI RENESSANS POYDEVORINI YARATISHDA YUSUF XOS HOJIB FALSAFIY MEROSIDAN FOYDALANISH	207-213
<i>Жумаева Шахло Суюновна</i> ВОПРОС НРАВСТВЕННОГО СОВЕРШЕНСТВА В УЧЕНИИ АХМАДА ЯССАВИ	214-219
<i>Eshonqulov Laziz Norqobul o'g'li</i> HAJVIYLIKNING PSIXOLOGIK IJTIMOIY-MADANIY VA ESTETIK XUSUSIYATI	220-224
<i>G'ulomov Zuxriddin Baxromjon o'g'li</i> AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA YOLG'ON AXABOROTLARNING MAZMUN-MOHİYATI VA KONSEPTUAL ASOSLARI	225-231
<i>Xaitov Lazizbek Azamatovich</i> HAKIM TERMIZIYNING FALSAFIY TA'LIMOTI	232-236

<i>Ortiqov Shahriddin</i> SHAXS ESTETIK ONGI VA MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA TEATR SAN'ATINING O'RNI	237-241
<i>Toshboboeva Munavar</i> IJTIMOIY-MA'NAVIY MUHIT BARQARORLIGIDA XOTIN-QIZLARNING ISHTIROKI	242-248
<i>Murotov Elyor Narzillo o'g'li</i> YANGI O'ZBEKISTONNING TARAQQIYOT STRATEGIYALARINING UZVIYLIGI VA FALSAFIY TAHLILI	249-255
<i>Soipova Mavjuda Karimjanovna</i> FAZL IBN AHMAD TA'LIMOTIDA NUR VA HARAKAT MASALASI	256-260
<i>Ashurova Xurshida Sag'dullaevna</i> HOJI MUIN ZAMONDOSHI SHOKIR MUXTORINING HAYOTI VA FAOLIYATI HAQIDAGI QARASHLARI	261-264
<i>Karimov Anvarjon Lutfilloyevich</i> IBN SINO FALSAFIY MEROSIDA AXLOQI MASALASI	265-269
<i>Shakambarov Abdurashid Abdujabbarovich</i> MA'NAVIY MARGINALLASHUV DAN HIMOYALANISHDA XORIY TAJRIBASI	270-275
<i>Samadov Jonmurod</i> JALOLIDDIN RUMIY GNOSEOLOGIIYASINING ZAMONAVIY TAHLILI	276-280
<i>Barnoev Sanjar Qurbonovich</i> YUSUF HAMADONIYNING INSON VA KOINOT UYG'UNLIGIGA OID TA'LIMOTIDA ME'YOR MASALALARI	281-286
<i>Ярлакабов Джамшид Мамасултонович</i> СВОБОДА И НЕОБХОДИМОСТЬ КАК ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ ГЛОБАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА: РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ	287-291

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Isanova Feruza Tulqinovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING SINXRON TAHLILI	292-297
<i>Xayrullayeva Shahzoda Farhod qizi</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA SALBIY VA IJOBIY HIS TUYG'ULARNI LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	298-303
<i>Tadjiyeva Mastura, Umarxonova Dilafruz</i> INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARIDA "BOYLIK" VA "FAQIRLIK" KONSEPTLARINING AKSIOLINGVISTIK TAHLILI	304-308
<i>Sharipova Nilufar Shaxrillo qizi</i> ZAMONAVIY DUNYO ADABIYOTIDA XALQ KULGISI ASOSIDA KELIB CHIQQAN YANGI BADIY SHAKLLAR	309-312
<i>Ochilova Gulnoza Farxod qizi</i> NUTQ BIRLIKLARI MASALASINING UMUMIY TILSHUNOSLIKDAGI TALQINI	313-316
<i>Alqarov Nazarbek Alisher o'g'li</i> IT MOTIVINING DUNYO VA O'ZBEK ADABIYOTSHUNOSLIGIDA O'RGANILISHI	317-322

<i>Abdusalomov Firuz Abduxoliqovich</i> HARBIY DISKURSDA BUYRUQNING VOQELANISHI	323-329
<i>Ruzmatova Gulnara Kulmamatovna</i> STYLISTIC AND LINGUACULTUROLOGICAL FEATURES OF IMPLICATURES IN ENGLISH AND UZBEK ANECDOTES	330-333
<i>Safarova Farida, Toshkulova Madinabonu</i> THE STUDY OF TEXT LINGUISTIC	334-337
<i>Amonova Dilshoda Azamat qizi</i> ADABIYOTDA BADIY OBRAZ TUSHUNCHASI VA UNING XUSUSIYATLARI (DEN BRAUNNING "DA VINCHI SIRI" ROMANI MISOLIDA)	338-343
<i>Sultonova Gulchehra Xusanovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILI NAMUNASI SIFATIDA AFORIZMLARNING MADANIY VA FALSAFIY JIHATLARI	344-348
<i>Makhmudova Mutabar Dustmukhammad kizi,</i> CAUSES OF STEREOTYPE OCCURRENCE	349-353
<i>Sadullaeva Matlyuba Akhrorovna,</i> NUMERIC MYSTERIES: THE ROLE OF NUMBERS AND SYMBOLISM IN "THE DA VINCI CODE"	354-359
<i>Khusenova Shosura Toshtemirovna,</i> DOCTORS' ATTITUDES TOWARD LEARNING ENGLISH: A NEEDS ANALYSIS REPORT	360-363
<i>Mamajanova G'uncha, Shakirova Saida</i> EKVIVALENTLIK VA TAFOVUT MEZONLARI ASOSIDA O'ZBEK VA INGLIZ METAFORALARINING QIYOSIY TAHLILI	364-368
<i>Saydullayeva Dilrabo Ilxom qizi</i> SODIQIY AFSHORNING "MAJMA UL-HAVAS" TAZKIRASI VA UNING O'ZBEK TAZKIRASHUNOSLIGIDAGI AHAMIYATI	369-372

12.00.00 - YURIDIK FANLAR

<i>Нурпеисов Еркеш, Ибраева Алуа, Сманова Акмарал</i> КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРИАДЫ В ИСТОРИЧЕСКОМ ВЫБОРЕ КАЗАХСТАНА	373-379
<i>Камалов Мансурхон Мухтарович</i> К ВОПРОСУ О КОНФЛИКТЕ ИНТЕРЕСОВ В КОРПОРАТИВНЫХ ОТНОШЕНИЯХ	380-385
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR	386-394
<i>Xolov Utkir Shomurodovich,</i> QONUNYIY KUCHGA KIRGAN SUD Hujjatlari Yangi Ochilgan HOLATLAR BO'YICHA QAYTA KO'RISHNING AYRIM MASALALARI	395-399
<i>Kuldoshev Ulug'bek Otabek o'g'li</i> KASB YUZASIDAN O'Z VAZIFALARINI LOZIM DARAJADA BAJARMASLIK VA XAVF OSTIDA QOLDIRISH JINOYATLARINING SUBYEKTI VA ULARNING FARQLI JIHATLARI	400-407

<i>Ибрагимова Сабина Эркиновна</i> К ВОПРОСУ О ДАЛЬНЕЙШЕЙ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ПРАВОСУДИЯ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ, В УГОЛОВНО- ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	408-413
<i>Avezov Dilshod Sadulayevich</i> MAHALLIY KENGASH DEPUTATINI CHAQIRIB OLISH MASALALARI VA UNING XUSUSIYATLARI	414-418
<i>Haydarov Jaloliddin Hamza o'g'li</i> VALYUTA QIMMATLIKLARINI QONUNGA XILOF RAVISHDA OLISH YOKI O'TKAZISH JINOYATINING PREDMETI TAHLILI	419-423
<i>Zairov Asadbek Sayfullo o'g'li</i> INKLYUZIV TA'LIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA QONUNCHILIK BAZASINING ROLI	424-432
<i>Karimov Bekmurodjon Anvarjonovich</i> BMT INSON HUQUQLARI BO'YICHA SHARTNOMAVIY ORGANLARI TIZIMINI KUCHAYTIRISH	433-442
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna</i> ZAMONAVIY OLIY TA'LIMDA KREATIVLIKNI TASHXISLASH METODIKALARINI QO'LLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	443-449
<i>Raxmatov Otabek Urinbosarovich</i> "JISMONIY TARBIYA VA SPORT PEDAGOGIKASI" FANINING BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA VA SPORT FAOLIYATI MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHDAGI AHAMIYATI	450-455
<i>Xamroyev Samijon Salimovich</i> SPORT TO'GARAGI MAHG'ULOTLARIGA TALABALAR QIZIQISHLARINI SHAKLLANTIRISHDA UZLUKSIZLIKNI TA'MINLASH VOSITALARI	456-461
<i>Berdiyeva Nilufar Ibodullayevna</i> TALABALARDA INSHONING MAZMUNIIY- MANTIQUIY BAYON QILINISHIGA DOIR BILIM, KO'NIKMA VA MALAKALARNI SHAKLLANTIRISH	462-467
<i>Ortiqov Bekruh Baxodir o'g'li</i> ZAMONAVIY VOLEYBOLCHILARNING JISMONIY TAYYORGARLIGI VA BIOMEXANIK XUSUSIYATLARI HAMDA SAMARADORLIKKA TA'SIRI	468-472
<i>Jumayeva Xulkarxon Muxammadjonovna</i> TALABALARNI INVARIANTIV VA VARIATIV TAHDIDLARDAN HIMOYALASHNING PEDAGOGIK STRATEGIYASI	473-480
<i>Avliyaqulov Tolib Xolmurodovich,</i> TALABALAR KASBIY-AXLOQIY TAYYORGARLIGIGA QADRIYATLARGA ASOSLANGAN YONDASHUV	481-486
<i>O'tashev Xasan Nematullayevich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASASIDA SPORT ISHLARINING USTUVOR VAZIFASI SIFATIDA SPORT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING MUHIM JIHATLARI	487-492
<i>Axmadjanov Doniyor Baxtiyor o'g'li</i> BO'LAJAK TARIX O'QITUVCHISINING AXLOQIY YETAKCHILIGI VA KASBIY FAZILATLARI	493-500

<i>Mengliyev Bobur Normamatovich</i> O'QITUVCHILARNI PEDAGOGIK KOMPETENTLIGINI TAHLIL QILISH USULLARI	501-507
<i>Gafforov Alisher Xolmurodovich</i> PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARI RAQAMLI TA'LIM RESURLARINI LOYIHALASH, TIZIMLASHTIRISH VA UNING MAZMUNI	508-518
<i>Qurbonova Bonu Quvondiq qizi</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI KITOBGA QIZIQTIRISH: SAMARALI USULLAR VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	519-524
<i>Zubaydullayev O'ktam Raim o'g'li</i> O'QUVCHI SHAXSINI SHAKLLANTIRISHDA SAN'ATNING O'RNI	525-529
<i>Raximov Nurillo Narzullaevish</i> BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHISINI KASBIY-PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASH: MUAMMO VA YECHIMLAR	530-538
<i>Ergashova Munisa Hoshim qizi</i> MUSTAQIL TA'LIMNI O'YINLAR ORQALI TASHKIL ETISH	539-543
<i>Nuriddinova Madina, Nuriddinov Muhriddin</i> USING WIKI-TECHNOLOGY TO IMPROVE STUDENTS' WRITING COMPETENCE	544-552
<i>Kalekeeva Sarbinaz Turkmenbaevna,</i> O'QUVCHILARNING MANTIQUIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	553-560
<i>Nasriddinova Hulkar Komiljonovna,</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING BOSHLANG'ICH SINFLAR MATEMATIKA TA'LIMIDA QO'LLANILISHI IMKONIYATLARI	561-565
<i>Evatov Saminjon Sobirovich</i> JAMOAVIY FAOLIYATNI TASHKEL ETISH ASOSIDA O'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH	566-572
<i>Samatova Shohsanam Xolmuhammad qizi</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KOGNITIV YONDASHUV ASOSIDA TIZIMLI FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	573-577
<i>Idrisov Mironshoh Ilyos o'g'li</i> TALABALARNI JISMONIY TARBIYA, SPORT VA TURIZM VOSITALARI BILAN SOG'LOMLASHTIRISH TIZIMINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	578-582
<i>Nasriddinova Nilufar Shuxrat qizi</i> 1-SINF ONA TILI DARSLARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING INTENSIVLIGINI TA'MINLASH METODIKASI	583-587
<i>Yavkochdiyeva Dilafruz</i> TALABALARNI PEDAGOGIK KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHDA "STAATE" INNOVATSION TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH	588-593

Received: 16 February 2025

Accepted: 5 March 2025

Published: 20 March 2025

Article / Original Paper

CONTENTS AND REQUIREMENTS TO THE PROSECUTOR'S SUBMISSION ON ELIMINATION OF VIOLATIONS OF THE LAW, REASONS FOR THESE VIOLATIONS AND CONDITIONS CONTRIBUTING TO THEM

Komilov Avazbek Bokijonovich

The Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan,

Head of Department, PhD in Law, Associate Professor

E-mail: komilov02011985@gmail.com

Abstract. This article is devoted to the content and requirements of the prosecutor's submission regarding the elimination of legal violations, the causes of these violations, and the conditions contributing to them. According to the author, the basis for submitting this request is the identified violation of the law, its causes, and the conditions facilitating it. The article also describes the methodological and practical guidelines that should be followed when preparing the submission, as well as the requirements for its form and content, and the main characteristics of the submission. Furthermore, the author provides a definition of the prosecutor's submission, which is made in the context of overseeing the enforcement of laws.

Keywords: prosecutorial supervision over the execution of laws, acts of prosecutorial supervision, prosecutor's submission, violation of the law, reasons for violations of the law, conditions that contribute to violations of the law.

QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR

Komilov Avazbek Bokijonovich

O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi

kafedra boshlig'i, yu.f.f.d. (PhD), dotsentqizi

Annotatsiya. Mazkur maqola qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish to'g'risidagi prokuror taqdimnomasining mazmuni va unga qo'yilgan talablarga bag'ishlangan. Muallifning qarashlariga ko'ra, aniqlangan qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlar taqdimnoma kiritish uchun asos bo'ladi. Shuningdek, maqolada taqdimnoma tayyorlashda amal qilinishi lozim bo'lgan uslubiy-amaliy ko'rsatmalar hamda uning shakl va mazmuniga qo'yilgan talablar, taqdimnomaga xos asosiy xususiyatlar ham bayon etilgan. Bundan tashqari, qonunlar ijrosi ustidan nazorat tartibida kiritiladigan prokuror taqdimnomasiga mualliflik ta'rifi ham berilgan.

Kalit so'zlar: qonunlar ijrosi ustidan prokuror nazorati, prokuror nazorati hujjatlari, prokuror taqdimnomasi, qonun buzilishi, qonun buzilishining sababi, qonun buzilishiga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I3Y2025N58>

Qonunlar ijrosi ustidan nazorat tartibida kiritiladigan prokuror taqdimnomasi (*keyingi o'rinlarda – taqdimnoma*) – aniqlangan qonun buzilishini bartaraf etish to'g'risida uni bartaraf etish va kelgusida sodir etilishini oldini olish vakolatiga ega bo'lgan organga yoki mansabdor shaxsga darhol ko'rib chiqqan holda, qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga

imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish, qonun buzilishini sodir etgan yoki sodir etilishiga yo'l qo'ygan shaxslarning javobgarlik masalasini qonun doirasida hal qilish hamda taqdimnomani ko'rib chiqish natijasi va ko'rilgan chora-tadbirlar to'g'risida prokurorga qonunda belgilangan muddat ichida yozma ravishda ma'lum qilish haqidagi talabi bayon etilgan prokurorning rasmiy, yozma nazorat hujjatidir.

Taqdimnoma nazorat hujjatini qo'llash uchun aynan aniqlangan qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlar asos bo'ladi. Bir qator olimlarning qarashlariga ko'ra, taqdimnoma:

- bitta qonunbuzarlik fakti bo'yicha (masalan, prokuratura organlariga kelib tushgan murojaat yuzasidan o'tkazilgan prokuror tekshiruvi natijasiga ko'ra);

- tekshiriladigan shaxsning harakatlarida aniqlangan bir necha qonunbuzarlik faktlari bo'yicha (masalan, muayyan shaxs tomonidan tegishli qonunchilik hujjatlariga rioya etilishi ahvoli yuzasidan o'tkazilgan rejali tekshiruvlar natijasiga ko'ra);

- qonuniylikning tizimli va muntazam buzilishi fakti bo'yicha (masalan, ma'lum bir davrda mansabdor shaxs nomiga muqaddam kiritilgan prokuror ta'sir hujjatlarini tahlil qilish va umumlashtirish natijasiga ko'ra) qo'llaniladi[1]. Shuningdek, Ye.Alxutovanning yozishicha, taqdimnomani qonun buzilishi holati deyarli bartaraf etilgan, ammo uning sabablari va unga imkon bergan shart-sharoitlar saqlanib qolganda ham qo'llasa bo'ladi[2]. Demak, taqdimnoma nazorat hujjatiga xos bo'lgan komplekslilik belgisi, ushbu nazorat hujjati, nafaqat, bitta qonunbuzarlik holati yoki noqonuniy qabul qilingan huquqiy hujjatga nisbatan, balki bir qancha noqonuniy hujjatlar, qonun buzilishi holatlari guruhiga nisbatan qo'llanilishida namoyon bo'ladi. Binobarin, taqdimnomaning predmeti qonun buzilishi holatlarining majmui hisoblanadi[3].

Taqdimnoma qonunlar ijrosi ustidan prokuror nazorati tadbirlari materiallariga, prokuror nazorati amaliyotini umumlashtirish natijalariga, qonun buzilishining tizimi, dinamikasi va sabablarini o'rganishga asoslanadi. Taqdimnomani tayyorlash vaqtida qonun buzilishi haqidagi ma'lumotlar va sabablar, ularni keltirib chiqaruvchi omillar haqida davlat idoralari, jamoat birlashmalari va mansabdor shaxslardan olingan ma'lumotlardan ham foydalanish mumkin[4]. O.Voroninning yozishicha, taqdimnoma kiritish qonuniylik holatiga oid umumlashtirilgan ma'lumotlar, prokuror nazorati amaliyoti, muqaddam o'tkazilgan tekshiruv materiallari, idoraviy va sud nazorati amaliyoti, ariza va shikoyatlarga ham asoslanadi[5].

Amaldagi "Prokuratura to'g'risida"gi Qonunning 40-moddasiga binoan, prokuror qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish to'g'risidagi taqdimnomani qonun buzilishini bartaraf etish vakolatlariga ega bo'lgan organga yoki mansabdor shaxsga kiritadi. Bundan ko'rinadiki, taqdimnoma qonun buzilishi holatlarini, uning sabab va shart-sharoitlarini bartaraf etishga vakolatli bo'lgan va o'z vaqtida amaliy chora-tadbirlar ko'ra oladigan davlat organlari va mansabdor shaxslarga jo'natiladi. Bunday tartib ko'proq yuqori organlarning bevosita aralashuvi lozim bo'lgan hollarda (*masalan, qonun buzilishi holatiga quyi turuvchi organ rahbari javobgar bo'lsa*) yoki aniqlangan qonun buzilishlar shu tarmoqning boshqa korxona, muassasa, tashkilotlarida ham mavjud bo'lgan hollarda qo'llaniladi[6].

V.Merkuryev va S.Borisovlarning qarashlariga ko'ra ham ushbu ta'sir hujjatini qonunbuzarlik aniqlangan organga nisbatan yuqori turuvchi organga (mansabdor shaxs)

yo'llash qonun bilan ruxsat etilgan. Ammo, mazkur algoritm bevosita nazorat ostidagi organ yoki mansabdor shaxsga muqaddam yo'llangan prokuror ta'sir hujjatlari kutilgan natijani bermaganda va qonunbuzarlik sodir etilishi to'xtamayotganda tanlanishi maqsadga muvofiq. Bunday vaziyatda subyektiv sabablarga ko'ra qonunbuzarlikni mustaqil bartaraf etmagan organ rahbariga (mansabdor shaxs) ham chora ko'rish masalasini kun tartibiga qo'yish kerak bo'ladi[7].

Yuqoridagi Qonunga ko'ra, taqdimnoma darhol ko'rib chiqilishi va ko'rilgan chora-tadbirlar to'g'risida bir oylik muddat ichida prokurorga yozma ravishda ma'lum qilinishi lozim. Taqdimnoma kollegial organ tomonidan ko'rib chiqiladigan hollarda majlis kuni haqida oldindan xabardor qilingan prokuror majlisda ishtirok etishi va taqdimnomada ko'rsatilgan qonunbuzarliklar, ularning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarning mohiyatini muhokama ishtirokchilariga tushuntirishi hamda ularni bartaraf etish va kelgusida sodir etilishini oldini olishga qaratilgan samarali va ta'sirchan choralar belgilanishiga erishishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Eng asosiysi, prokuror birinchi kundan boshlab taqdimnoma muhokamasiga puxta tayyorgarlik ko'rish kerak.

Shu o'rinda qayd etish joizki, qonun buzilishini bartaraf etish to'g'risidagi taqdimnoma mazmuniga nisbatan aniq talablar qonunchilikda o'z ifodasini topmagan. Shu bilan birga, bizningcha, taqdimnoma tayyorlashda quyidagi uslubiy-amaliy ko'rsatma va talablarga amal qilish maqsadga muvofiq bo'ladi:

Avvalo, prokuror har bir vaziyatda aniqlangan qonun buzilishi holatlari taqdimnoma kiritish uchun yetarli /yetarli emasligini aniqlab olishi lozim. Kam ahamiyatga ega bir martalik qonunbuzarliklar yuzasidan taqdimnoma o'rniga ushbu qonunbuzarliklarga e'tibor qaratish talabi bilan mas'ul rahbarlar va mansabdor shaxslarga og'zaki murojaat qilish ham mumkin[8]. Misol uchun, u yoki bu shaxsni intizomiy javobgarlikka tortish yoki qonunga zid bo'lgan hujjatni bekor qilishga sabab bo'luvchi bitta holatni asos qilib taqdimnoma kiritilishiga yo'l qo'yilmaydi. Bunday holatlarda prokuror nazorati hujjatlaridan: intizomiy javobgarlik to'g'risida ish qo'zg'atish haqidagi qaror yoki qonunga zid bo'lgan hujjatga nisbatan protest keltirish kabi turlaridan foydalanish lozim[9].

Taqdimnoma mazmunan boy, aniq, haqqoniy va ishonarli bo'lishi shart[10]. Taqdimnoma tayyorlashda: yuridik jihatdan asoslanganlik, ishonchlilik, savodxonlik, qisqa, biroq barcha holatlarni to'la-to'kis bayon etish kabi talablarga e'tibor qaratish lozim bo'ladi. Taqdimnomada o'z ifodasini topadigan barcha ma'lumotlar puxtalik bilan tekshirilgan bo'lishi shart, unga kiritilayotgan takliflar (talablar) aniq va qonun buzilishini bartaraf etish va uni oldini olish bo'yicha samarali natija beradigan chora-tadbirlarni ko'zda tutishi zarur[11]. Shu bilan bir qatorda, taqdimnomalarda qonun buzilishi yoki boshqa asoslantirilmagan, ya'ni holatga taxminiy baho berish va shunga asosan xulosa qilish qat'iyon taqiqlanadi. Prokurorning taqdimnomasida keltirilgan barcha qonun buzilishi holatlari tekshiruv hujjatlari bilan tasdiqlangan bo'lishi shart[12].

Shuningdek, taqdimnomada bayon qilinadigan statistik va boshqa ma'lumotlar, qonun buzilishi holatlarining mazmuni, yuzaga kelishining sabablari va shart-sharoitlari chuqur tahlil qilib berilmasa, qonuniylik ahvoli batafsil tavsiflangan hisoblanmaydi. Shu bois, mazkur masalaga alohida e'tibor bilan yondashish talab etiladi.

Prokuror taqdimnoma kiritish orqali o'zi murojaat qilayotgan tegishli organlar yoki mansabdor shaxslarga har bir huquqbuzarlik sodir etilishining to'liq mexanizmini ko'rsatib

berishi zarurki, ular aynan shu asosda qonun buzilishi, uning sabablari va shart-sharoitlarini bartaraf etish bo'yicha mukammal chora-tadbirlar ko'radilar[13]. Shu sababli, prokuror qonun buzilishini bartaraf etish uchun zaruriy chora-tadbirlar ko'rish to'g'risida umumiy so'zlar bilan cheklanmasligi, balki qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish yuzasidan aniq tavsiyalar berishi hamda ularni bartaraf etish usullari ko'rsatilishi lozim. Agar qonun buzilishi holatlarini bartaraf etish tashkiliy-iqtisodiy yoki texnik holatlar bilan bog'liq bo'lsa, bunda prokurorning talablari vakolatli organ va mutaxassis-ekspertlarning xulosalari bilan asoslangan bo'lishi kerak.

Shuni ham qayd etish joizki, taqdimnoma tayyorlash mobaynida prokurorlar nazorat qiluvchi organlarning tekshiruv materiallariga tez-tez murojaat qiladilar. Ammo, ushbu hujjatlarni to'liq tushunib yetmasdan, bemulohazalik bilan shunchaki qo'llash va ularda, nafaqat, prokurorga, balki taqdimnoma yo'naltirilgan adresatga ham tushunarsiz bo'lgan maxsus terminlardan foydalanishdan qochish kerak. Xususan, taqdimnomaning asoslantiruvchi qismidagi matnga texnik terminlar, turli xil SNiP, GOST va boshqa texnik me'yorlar, shuningdek har xil diagramma va jadvallar kiritilishiga yo'l qo'yilmasligi kerak[14].

Taqdimnomaning har bir tuzilmaviy elementlari (*kirish, asosiy qism va xulosa*) o'rtasida mantiqiy bog'liqlik bo'lishi shart. Taqdimnomada qonunbuzarliklarga qarshi kurash to'g'risida quruq va umumiy ta'kidlashlar bo'lmasligi lozim. Prokuror ilgari suradigan xulosalar tekshiruv materiallari va mutaxassislar xulosalariga asoslanishi, qat'iy tarzda bayon etilishi, gumon va taxminiy gaplar hamda da'volarga o'rin berilmasligi zarur. Taqdimnomada bartaraf etilishi taqdimnoma yo'llanayotgan organ yoki mansabdor shaxsning vakolatiga kirmaydigan qonunbuzarliklarni batafsil bayon etib o'tirish ham tavsiya etilmaydi[15].

Bundan tashqari, qonunlar ijrosi ustidan nazorat tartibida kiritiladigan prokuror taqdimnomasi shakl va mazmuniga ko'ra ma'lum bir talablarga javob berishi zarur. Xususan, unda quyidagilar bayon etilishi lozim bo'ladi:

taqdimnoma kiritilayotgan qonun buzilishini bartaraf etish vakolatiga ega bo'lgan organ nomi yoki mansabdor shaxsning F.I.Sh.;

taqdimnomaning nomlanishi "qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish to'g'risida taqdimnoma";

taqdimnoma kiritishga asos bo'lgan fakt va argumentlar (*prokuror tekshiruvi, qonunlar ijrosi ustidan nazorat yo'nalishida o'tkazilgan umumlashtirish, jismoniy va yuridik shaxslardan kelib tushgan murojaatlar tahlili, jinoiy va fuqarolik ishlari bo'yicha sud materiallari va h.k.*);

prokuror tomonidan aniqlangan qonun buzilishining mazmuni, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlar;

qonunbuzarlik sodir etgan yoki uning kelib chiqishiga sabab bo'lgan yoxud bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarga yo'l qo'yib bergan hamda oldini olish choralarini ko'rmagan shaxslarga oid ma'lumotlar;

qonun buzilishini bartaraf qilish va uning sodir bo'lishiga ko'maklashgan sabab va shart-sharoitlarga barham berish yuzasidan choralar ko'rish haqida[16] hamda qonun buzilishiga yo'l qo'ygan shaxsga nisbatan qonunda belgilangan jazo choralarini qo'llash to'g'risidagi[17] takliflar;

taqdimnomaning darhol ko'rib chiqilishi va aniqlangan qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish

bo'yicha ko'rilgan choralar to'g'risida bir oylik muddat ichida prokurorga yozma ravishda ma'lum qilish to'g'risidagi talab;

prokurorning mansab lavozimi, uning darajali unvoni, imzosi va sana.

Olimlarning ta'kidlashlaricha, taqdimnomaning sifat va samaradorligini kuchaytirishda uning yakuniy qismida prokuror pozitsiyasini aniq va ravshan bayon etish muhim ahamiyatga ega sanaladi. Qoida tariqasida, prokuror faqatgina taqdimnomani ko'rib chiqish haqidagi talab bilan cheklanib qolmasligi, bil'aks qonun buzilishi, uning sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish maqsadida ko'rilishi lozim bo'lgan aniq chora-tadbirlar haqida fikr bildirishi kerak. Taqdimnomaning yakuniy qismida ko'rsatilgan talab va takliflar aniq va konstruktiv (amaliy) bo'lishi lozim, shundagina ular qonun buzilishi, uning sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarning haqiqatda bartaraf etilishiga ko'maklashadi[18]. Zero, Yu.Turaygin ta'biri bilan aytganda, taqdimnoma ma'lum bir maqsadga yo'naltirilgan hujjat bo'lib, uning maqsadi – nazorat osti obyektidagi qonuniylik holati yaxshilanishiga olib keladigan chora-tadbirlar tizimini ishlab chiqishdan iboratdir[19].

M.Бызовaning fikricha, taqdimnomada prokuror tomonidan qonun buzilishi, uning sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish bo'yicha taklif etiladigan chora-tadbirlar quyidagi talablarga javob berishi kerak:

birinchidan, prokuror tomonidan berilayotgan takliflar asosli, sodir etilgan qonunbuzarlik va uning oqibatlariga nisbatan mutanosib bo'lishi, ushbu qonunbuzarliklar aniqlangan prokuror tekshiruvi hujjatlariga tayanishi lozim;

ikkinchidan, prokuror berayotgan takliflar unga berilgan huquq va vakolatlar doirasidan chetga chiqmasligi lozim. Masalan, qonunbuzilishi, uning sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarning xususiyati prokurordan maxsus bilim talab qiladigan hollarda, uning takliflari mutaxassislarning xulosalari, reviziya va taftish hujjatlariga asoslanishi kerak bo'ladi;

uchinchidan, prokuror subyektning moliyaviy-xo'jalik faoliyatiga aralashmasligi kerak. Xususan, prokurorning iqtisodiy, tashkiliy-boshqaruv va texnik xarakterdagi takliflari ham mutaxassislarning xulosalari, reviziya va taftish hujjatlariga asoslanishi lozim bo'ladi[20].

Milliy olimlardan B.Po'latov va A.Davletovlarga ko'ra, taqdimnomada qonun buzilishiga yo'l qo'ygan shaxslarni intizomiy yoki ma'muriy javobgarlikka tortish haqidagi prokuror talabi ham ko'rsatilishi mumkin. Bu tartib prokuror tomonidan intizomiy yoki ma'muriy javobgarlikka tortish haqida alohida qaror chiqarilmagan holatlarda qo'llaniladi[21]. Bizningcha esa yetarli asoslar bo'lganda va taqdimnoma kiritilayotgan organ (mansabdor shaxs) vakolatga ega bo'lgan taqdirda, taqdimnomada aybdor shaxslarni intizomiy, ma'muriy yoki moddiy javobgarlikka tortish, qonunga zid bo'lgan hujjatlarni bekor qilish yoki uni qonunga muvofiqlashtirish, shuningdek, yetkazilgan zararni undirishga oid talablar ham qo'yilishi mumkin. O'rganishlar shuni ko'rsatadiki, amaliyotda aksariyat holatlarda aybdor shaxslarni javobgarlikka tortish masalasi taqdimnomalarda umumiy tarzda shaxssizlantirilgan shaklda so'ralmoqda, ya'ni na aybdor shaxsning F.I.Sh., na javobgarlik turi (*intizomiy va h.k.*) ko'rsatilmogda. Bu esa ko'pincha taqdimnomani ko'rib chiqayotgan organ (mansabdor shaxs)ga ushbu masalalarni qat'iyat bilan hal qilishdan qochish imkonini yaratmoqda. Vaholanki, taqdimnomada aybdor shaxsning nafaqat F.I.Sh.ni, shuningdek, ular tomonidan sodir etilgan huquqqa xilof qilmishlarning mohiyatini bayon qilish va baho berilishi lozim[22].

Taqdimnomani kiritgan prokuror, o'z navbatida, zimmasidagi ba'zi bir majburiyatlarni unutmashligi zarur bo'ladi: *birinchidan*, u taqdimnomaning zudlik bilan o'z vaqtida va amalda ko'rib chiqilganligini nazorat qilishi lozim; *ikkinchidan*, taqdimnoma vakolatli organga (mansabdor shaxs) kelib tushgan kundan boshlab uzog'i bir oylik muddat tugaganidan so'ng uni ko'rib chiqqan organ (mansabdor shaxs) tomonidan prokurorga batafsil axborot taqdim qilinishini ta'minlashi va bu jarayonni o'z nazoratida ushlab turishi kerak; *uchinchidan*, prokuror taqdimnomada ko'zlangan zarur samaradorlik va ta'sirchanlikka erishishi uchun taqdimnomani ko'rib chiqish natijasiga ko'ra qabul qilingan chora-tadbirlarning o'z vaqtida, haqqoniy va amalda bajarilishini tekshirib borishi hamda qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etishda prokuror taqdimnomasining samaradorligini aniqlashi shart.

Agar prokuror taqdimnomasida ko'rsatilgan talablar tegishli organ tomonidan bajarilmagan yoki to'liq bajarilmagan taqdirda, prokuror o'zining taqdimnomasini yuqori turuvchi prokuror orqali ijro hokimiyatining yuqori organiga yuborishi mumkin va shart bo'ladi[23].

Yodda tutish lozimki, taqdimnomaga yozma javob tashkilotning rasmiy blankida rasmiylashtirilishi, unda quyidagi ma'lumotlar o'z aksini topishi kerak:

- taqdimnomani yuborgan prokuratura organining nomlanishi, taqdimnoma kiritgan prokurorning F.I.Sh.;

- prokurorga yuborilayotgan yozma javob xatining nomlanishi (masalan, "... to'g'risidagi taqdimnomaga javob");

- taqdimnoma qachon va kim tomonidan ko'rib chiqilganligi haqida ma'lumot;

- taqdimnomada qayd etilgan qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etishga qaratilgan aniq chora-tadbirlar va ularni bajarish natijalari[24].

Yozma javob xatiga taqdimnomani muhokama qilish bo'yicha o'tkazilgan majlis bayonnomasi, taqdimnomani ko'rib chiqish jarayonida intizomiy yoki boshqa javobgarlik choralari qo'llanilgan yoxud yetkazilgan moddiy zarar undirilgan (*ixtiyoriy yoki qonunda belgilangan boshqacha tarzda*) bo'lsa, tasdiqlangan buyruq nusxasi va tasdiqlovchi boshqa hujjatlar ilova qilinishi shart. Taqdimnomaga yozma javob xati tashkilot rahbari tomonidan imzolanadi va muhr bilan tasdiqlanadi. Yozma javob xati taqdimnoma kelib tushgan kundan boshlab bir oylik muddat ichida prokurorga yuborilishi, ushbu muddat ichida aniqlangan qonunbuzarliklarni bartaraf etish bo'yicha aniq choralar ko'rilgan bo'lishi shart.

Umuman olganda, qonunlar ijrosi ustidan nazorat tartibida kiritiladigan prokuror taqdimnomasiga xos bo'lgan xususiyatlar quyidagilardan iborat:

- taqdimnoma kompleks xususiyatga ega, qonunbuzilishlar majmuasini bartaraf etishga qaratilgan prokuror nazorati hujjati bo'lib, uni qo'llash uchun aniqlangan qonunbuzarliklar majmui, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlar asos bo'ladi;

- taqdimnoma qonun buzilishini bartaraf etish vakolatlariga ega bo'lgan organga yoki mansabdor shaxsga kiritiladi;

- taqdimnoma darhol ko'rib chiqiladi, aniqlangan qonun buzilishi holatlari, ularning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish

yuzasidan tashkiliy, amaliy chora-tadbirlar belgilanadi va ko'rilgan chora-tadbirlar to'g'risida bir oylik muddat ichida prokurorga yozma ravishda ma'lum qilinadi

– taqdimnomada ko'rsatilgan tavsiyalar (talablar) tegishli organ yoki mansabdor shaxs tomonidan bajarilmagan yoki to'liq bajarilmagan taqdirda, prokuror o'zining taqdimnomasini yuqori turuvchi prokuror orqali taqdimnoma kiritilgan organ (mansabdor shaxs)ning yuqori organi (mansabdor shaxs)ga yuborishi mumkin bo'ladi;

– prokurorning qonunbuzarliklarni, ularga imkoniyat yaratayotgan sabab va shart-sharoitlarni bartaraf etish to'g'risidagi o'z vakolatlari doirasida qo'yayotgan talablarini bajarish barcha fuqarolar va yuridik shaxslar uchun majburiy hisoblanadi.

Adabiyotlar/Literatupa/References:

1. Правовые акты прокурорского надзора / (Т.А.Васильева, Н.П.Дудин, Г.В.Дытченко, Е.Л.Никитин, А.Е.Скачкова); науч. ред. Н.П.Дудин. – СПб.: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2011. – С. 98.
2. Алхутова Е.Ю. Прокурорский надзор за исполнением законов об административной ответственности за правонарушения в сфере экономики: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования "Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации", 2013. – С. 162-163.
3. Турыгин Ю.Н. Взаимодействие прокуратуры Российской Федерации и неправительственных правозащитных организаций по защите прав и свобод человека и гражданина: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное казенное образовательное учреждение высшего образования "Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации", 2012. – С. 155-156.
4. Б.Пўлатов; Давлетов А.Дж. Прокурорский надзор: учебник для студентов юридических вузов и факультетов. – Нукус: «Билим», 1999. –С. 109-110.
5. Воронин О.В. Правовые средства прокурорского надзора в местах принудительного изоляции от общества // «Уголовная юстиция», №17 / 2021. – С. 97.
6. Б.Пўлатов дарслик; Давлетов А.Дж. Прокурорский надзор: учебник для студентов юридических вузов и факультетов. – Нукус: «Билим», 1999. –С. 110-111.
7. Меркурьев В.В., Борисов С.В. Совершенствование регламентации правовых средств прокурорского реагирования на правонарушения экстремистской направленности // «Мониторинг правоприменения», №3 (20) / 2016. – С. 54; Винокуров А.Ю. Научно-практический комментарий Федерального закона "О прокуратуре Российской Федерации" (по статейный). – М.: Издательство "Юрайт", 2016. – С. 235.
8. Джамбулатов С.И. Защита органами прокуратуры Российской Федерации прав и свобод человека и гражданина: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное образовательное учреждение высшего образования "Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации", 2009. – С. 174.
9. Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳайъатининг 27.06.2011 йилдаги 6-сон мажлиси қарори билан тасдиқланган "Прокурор назорати ҳужжатларини тайёрлаш ва қонун бузилишини бартараф этишда унинг самарадорлигини ошириш бўйича" Услубий қўлланма.
10. Устименко И.В. Прокурорский надзор за соблюдением социальных прав и свобод человека и гражданина в Российской Федерации: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Институт повышения квалификации руководящих кадров Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2009. – С. 168.
11. Прокурорский надзор: учебник для бакалавров / Ю.Е.Винокуров [и др.]; под общ. ред. Ю.Е.Винокурова. – 10-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2011.

- С. 161-162; Галиев Ф.Ф. Представление прокурора как форма реагирования на нарушение закона // «Правовое государство: теория и практика», №1 (31) / 2013.
- С. 82; Дарбинян А.А. Прокурорский надзор за законностью правовых актов, издаваемых Министерством природных ресурсов и экологии Российской Федерации и подведомственными ему федеральными органами: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Автономная некоммерческая организация высшего и профессионального образования “Московский гуманитарный университет”, 2013. – С. 148.
12. Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси хайъатининг 27.06.2011 йилдаги 6-сон мажлиси қарори билан тасдиқланган “Прокурор назорати ҳужжатларини тайёрлаш ва қонун бузилишини бартараф этишда унинг самарадорлигини ошириш бўйича” Услубий қўлланма.
13. Джембулатов С.И. Защита органами прокуратуры Российской Федерации прав и свобод человека и гражданина: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное образовательное учреждение высшего образования “Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации”, 2009. – С. 168-169.
14. Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси хайъатининг 27.06.2011 йилдаги 6-сон мажлиси қарори билан тасдиқланган “Прокурор назорати ҳужжатларини тайёрлаш ва қонун бузилишини бартараф этишда унинг самарадорлигини ошириш бўйича” Услубий қўлланма.
15. Джембулатов С.И. Защита органами прокуратуры Российской Федерации прав и свобод человека и гражданина: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное образовательное учреждение высшего образования “Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации”, 2009. – С. 176-178.
16. Давлетов А.Дж. Прокурорский надзор: учебник для студентов юридических вузов и факультетов. – Нукус: «Билим», 1999. – С. 110.
17. Светличный А.А., Лукиных Д.А. Акты прокурорского надзора за законностью следствия и дознания в Республике Казахстан: учебное пособие. – Алматы: КазГЮУ, 1999. – С. 5-6.
18. Джембулатов С.И. Защита органами прокуратуры Российской Федерации прав и свобод человека и гражданина: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное образовательное учреждение высшего образования “Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации”, 2009. – С. 178-179.
19. Турыгин Ю.Н. Взаимодействие прокуратуры Российской Федерации и неправительственных правозащитных организаций по защите прав и свобод человека и гражданина: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное казенное образовательное учреждение высшего образования “Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации”, 2012. – С. 155-156.
20. Бызова М.В. Представление прокурора: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Екатеринбург: государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Уральская государственная юридическая академия», 2010. – С. 80-91.
21. Б.Пўлатов дарслик; Давлетов А.Дж. Прокурорский надзор: учебник для студентов юридических вузов и факультетов. – Нукус: «Билим», 1999. –С. 110-111.
22. Бызова М.В. Представление прокурора: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Екатеринбург: государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Уральская государственная юридическая академия», 2010. – С. 80-91.
23. Корешникова Н.Р. Основные правовые средства прокуратуры Российской Федерации как инструмент обеспечения исполнения законов: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Екатеринбург: Уральская государственная юридическая академия, 2010. – С. 117.

24. Максименко В.В. Представление прокурора как акт реагирования на нарушение закона // «Вестник Пензенского государственного университета», №4 (24) / 2018. – С. 38-39.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).